

**LACUNA: TILLAR VA MADANIYATLAR
ORALIG'IDAGI SIRLI BO'SHLIQ**

Qo'qon universiteti, Jahon tillar kafedrasi o'qituvchisi

Ernazarova Mohinur Anvarjon qizi

email: ernazamohinur@gmail.com

*Qo'qon universiteti, Filologiya va tillarni
o'qitish Ingliz tili yo'nalishi 1-kurs talabasi*

Murodova Robiyaxon Mahmud qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada lacuna hodisasining lingvistik va lingvomadaniy xususiyatlari tahlil qilinadi. Lacuna tushunchasining nazariy asoslari, uning madaniyatlararo kommunikatsiya va tarjimashunoslikdagi o'rni zamonaviy ilmiy tadqiqotlar asosida yoritilgan. Shuningdek, o'zbek va xorijiy tillardagi lacunalarning namoyon bo'lish shakllari, ularning milliy-madaniy o'ziga xoslikni aks ettirishdagi ahamiyati ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari lacunalarning til va madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni ochib beruvchi muhim lingvistik hodisa ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: lacuna, lingvomadaniyatshunoslik, madaniyatlararo kommunikatsiya, tarjimashunoslik, milliy-madaniy xususiyat, semantika, til va madaniyat, ekvivalentlik.

Har bir til o'z xalqining dunyoqarashi, mentaliteti va tarixiy tajribasini aks ettiradi. Shu sababli ayrim tushunchalar bir tilda mavjud bo'lsa-da, boshqa tilda ularga mos keladigan aniq birlik uchramaydi. Tilshunoslikda bunday hodisa lacuna deb ataladi. Lacuna lotincha lacuna so'zidan olingan bo'lib, "bo'shliq", "yetishmayotgan qism" degan ma'nolarni anglatadi.

Lacuna nazariyasining shakllanishi rus psixolingvistlari Y. A. Sorokin va I. Yu. Markovina (1989) nomlari bilan bog'liq. Ularning ta'kidlashicha, lacunalar bir madaniyatda mavjud bo'lgan, biroq boshqa madaniyat vakillari uchun tushunarsiz yoki muqobilsiz bo'lgan til va madaniyat birliklaridir (Sorokin & Markovina, 1989). Bugungi kunda ushbu nazariya madaniyatlararo kommunikatsiya, tarjimashunoslik va lingvomadaniyatshunoslikning muhim yo'nalishlaridan biriga aylangan.

Zamonaviy tadqiqotlarda lacuna oddiy tarjima muammosi sifatida emas, balki madaniyatlararo muloqotdagi yashirin ma'no tafovutlarini ochib beruvchi vosita sifatida talqin qilinmoqda. Xususan, Denisova-Schmidt, Markovina va Nicolas-Kryzhko (2020) lacuna modelini xalqaro boshqaruv va biznes kommunikatsiyasiga tatbiq etib, turli madaniyat vakillari bir xil hodisani mutlaqo boshqa ma'noda qabul qilishi mumkinligini ko'rsatganlar. Ularning fikricha, lacunalar nafaqat tilda, balki

inson xatti-harakatlari, ijtimoiy me'yorlari va kommunikativ odatlarida ham namoyon bo'ladi (Denisova-Schmidt et al., 2020).

Masalan, o'zbek tilidagi mahalla, hashar, kelin salom, to'yona kabi tushunchalarni ingliz tiliga bitta so'z bilan tarjima qilish qiyin. Chunki ushbu birliklar ortida muayyan tarixiy va madaniy tajriba mujassam. Xuddi shuningdek, nemis tilidagi Schadenfreude yoki yapon tilidagi Komorebi tushunchalarining ham o'zbek tilida aniq ekvivalenti mavjud emas. Ana shu holatlar lacunalarning amaliy ko'rinishlari hisoblanadi.

Markovina (2007) lacunalarni milliy tafakkur va til ongining mahsuli sifatida baholaydi. Uning tadqiqotlarida ayrim so'zlarning turli xalqlarda turlicha assotsiatsiyalar uyg'otishi ko'rsatilgan. Masalan, rus tilidagi "do'st" tushunchasi sadoqat, yaqinlik va ishonch bilan bog'lansa, ingliz tilida u nisbatan kengroq va neytral ma'noda qo'llanadi (Markovina, 2007).

So'nggi yillarda lacuna nazariyasi yanada kengayib, lingvomadaniyatshunoslik va tarjimashunoslikning markaziy tushunchalaridan biriga aylandi. Dosbaeva (2025) lacunalarni milliy konseptual makon va madaniy identifikatsiyani aks ettiruvchi birliklar sifatida tavsiflaydi. Tadqiqotchining fikricha, lacunalar tarjimada muvozanatni saqlash va madaniy ma'nolarni to'g'ri yetkazishda muhim ahamiyat kasb etadi (Dosbaeva, 2025).

Shuningdek, zamonaviy izlanishlarda lacunalar "nol ekvivalentlar", "madaniy bo'shliqlar" va "yashirin semantik tafovutlar" sifatida ham o'rganilmoqda. Anokhina (2013) va keyingi tadqiqotchilar lacunalarni boshqa madaniyat vakillari tomonidan "g'ayrioddiy", "eksotik" yoki "tushunarsiz" tarzda qabul qilinadigan birliklar sifatida izohlaydilar. 2021-yilda chop etilgan tadqiqotlarda esa lacunalar madaniyatlararo kommunikatsiyada yashirin semantik muammolarni yuzaga chiqaruvchi indikator sifatida baholangan.

Bugungi raqamli davrda lacuna tushunchasi sun'iy intellekt va kompyuter lingvistikasi bilan ham bog'lanmoqda. Semantik tafovutlarni avtomatik aniqlash, tillar orasidagi ma'no farqlarini o'lchash hamda tarjima tizimlarini takomillashtirishda lacuna nazariyasidan foydalanilmoqda. Bu esa mazkur nazariyaning nafaqat gumanitar, balki texnologik sohalarida ham ahamiyati ortib borayotganini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, lacuna til va madaniyat o'rtasidagi eng qiziqarli hodisalardan biridir. U xalqlarning dunyoni qanday ko'rishi, qanday his qilishi va qanday ifodalashini ochib beruvchi noyob ko'zgidir. Har bir lacuna ortida bir xalqning tarixi, qadriyati va tafakkuri yashiringan bo'lib, uni o'rganish insoniyat madaniyatining rang-barangligini chuqurroq anglash imkonini beradi.

References

1. Denisova-Schmidt, E., Markovina, I., & Nicolas-Kryzhko, L. (2020). The lacuna model: A new approach to cross-cultural management research. International

- Journal of Cross Cultural Management, 20(3), 329–344.
<https://doi.org/10.1177/1470595820973448>
2. Dosbaeva, N. T. (2025). Theoretical foundations of the concept of lacuna in linguocultural and translation studies. *International Journal of Science and Technology*, 2(13), 7–14. <https://doi.org/10.70728/tech.v02.i13.002>
 3. Markovina, I. Y., & Sorokin, Y. A. (1989). *National-cultural specificity of communication and lacuna theory*. Moscow: Nauka.
 4. Panasiuk, I. (2010). Definition of the lacuna phenomenon in the theory of translation. *Voprosy Etnopsycholinguistiki*, 11, 42–46.
 5. Sorokin, Y. A., & Markovina, I. Y. (1987). *Lacunae as elements of intercultural communication*. Moscow: Institute of Linguistics.
 6. European Proceedings. (2021). *Lacunae in language and speech: Intercultural and textual aspects*. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences.